

Strukturell sexisme eller kvinnefrigjørende?

En kritisk diskursanalyse av debatten om Hadia Tajiks bokomslag

Anja Vranic

stipendiat, Institutt for medier og kommunikasjon, Universitetet i Oslo.

anja.vranic@media.uio.no

Sammendrag

I denne studien undersøker jeg de ulike argumentene, perspektivene og diskursene i debatten om omslaget til Hadia Tajiks bok *Frihet. En politisk og personlig historie* og spør hvordan feminisme forstås av de ulike sidene. Ni debattinnlegg og tre nyhetsreportasjer, samt selve bokomslaget som den kontekstuelle rammen, ble analysert ved hjelp av en kritisk diskursiv tilnærming. Debatten består av to sider: kritikk og forsvar av bildet av Tajik på bokomslaget. Analysen avdekket at ulike feministiske diskurser ligger til grunn for de motstridende tolkningene. Kritikken forstår likestilling som uopnådd og Tajiks bilde som underlagt strukturell diskriminering, mens forsvaret forstår det som Tajiks frihet til å være seg selv fullstendig basert på egne valg. Forsvaret tolker ikke kritikken av bildet som kritikk av underliggende strukturell diskriminering, men som et angrep på kvinners frie valg.

Nøkkelord

Postfeminisme, kritisk diskursanalyse, kjønn og politikk, norsk offentlighet, politisk anomi

Abstract

This study examines the various arguments, perspectives, and discourses in the debate about the cover of Hadia Tajik's book *Frihet. En politisk og personlig historie* and asks how feminism is understood by the different sides. Nine debate posts and three news reports, as well as the book cover as the contextual framework, were analyzed using a critical discourse approach. The debate consists of two sides: critique and defense of the photo of Tajik on the book cover. The analysis revealed that different feminist discourses form the basis for the conflicting interpretations. The criticism understands equality as unobtained and Tajik's photo as subjected to structural discrimination, while the defense understands it as Tajik's freedom to be herself based entirely on her own choices. The defense does not interpret the criticism of the photo as critique of underlying structural discrimination but as an attack on women's freedom of choice.

Keywords

Postfeminism, critical discourse analysis, gender and politics, Norwegian public sphere, political anomie

Innledning

Med innlegget «Hadia Tajik øydelegg for seg selv med dette bokomslaget», startet Karoline Holmboe Høibo, fakultetsdirektør ved Fakultet for utdanningsvitenskap og humaniora ved Universitetet i Stavanger, debatten om omslaget til daværende nestleder i Arbeiderpartiet Hadia Tajiks bok *Frihet. En politisk og personlig historie*. Innlegget ble publisert 24. oktober 2020, kort tid etter lanseringen av boka. I boka skildrer Tajik sin bakgrunn født inn i en muslimsk norsk-pakistansk arbeiderklassefamilie, samtidig som hun portretterer samtidas Norge, og viser utfordringene landet står overfor. Diskusjoner om hva frihet er, står sentralt

i boka. Hun diskuterer religion og kulturelle forskjeller og beskriver Pakistan, fødelandet til foreldrene, som et av de verste landene i verden for kvinner med systematisk diskriminering og undertrykking. Men det er debatten om bokomslaget, og ikke bokas innhold, som skapte størst oppmerksomhet, og som undersøkes i denne artikkelen.

Figur 1. Bokomslaget til Hadia Tajiks bok *Frihet. En politisk og personlig historie*, Tiden Norsk Forlag/Fotograf Pål Laukli.

I innlegget til Høibo, som skapte storm både på sosiale medier og i form av en rekke nye debattinnlegg og nyhetsreportasjer, sammenlikner hun bildet til Tajik med den amerikanske kroppsfikserte bildediskursen der kvinners utseende brukes for å selge budskap. Hun trekker også linjer mellom bokomslaget og *Fifty Shades of Grey*, hvor hun beskylder Tajik for å ødelegge for unge kvinners mulighet til politisk virke i fremtida med det hun kaller et seksualisert bilde. Denne artikkelen tar utgangspunkt i debatten som startet med Høibos innlegg, og undersøker et avgrenset utvalg av innlegg og nyhetsreportasjer som svarer på Høibos innlegg. De som forsvarer bildet, inkludert Tajik selv, klandrer Høibo for å bunne sine påstander i et 60-talls patriarkalsk kvinnesyn og å drive sosial kontroll av kvinners frihet. Debatten illustrerer tydelig at det finnes motstridende syn på kvinner i politikken og fremstillingen av kjønn, og viser hvordan ulike lesere oppfatter kvinner med makt; hva de tillater, hva de ikke tillater, og hvordan de begrunner dette. Når et bokomslag viser en kvinnelig politiker ikledd det noen oppfatter som et sensuelt antrekk og blick, og som et objekt for det mannlige blikket, og det andre mener er kvinnefrigjørende, og det samlet fører til en intens debatt, er det nødvendig å undersøke nettopp hva som ligger til grunn for disse argumentene.

Gjennomgående i debatten ser vi argumenter om «frihet» og ulike diskurser om hva frihet for kvinner – eller kvinnefrigjøring – er. Frihet for kvinner er sentralt i feministiske diskurser, og debatten dreier seg derfor i stor grad om hva feminisme er, og hvordan feminisme forstås. Denne artikkelen har derfor følgende forskningsspørsmål: Hvordan forstås feminisme i de to ulike sidene i debatten om bokomslaget til Hadia Tajiks bok *Frihet*?

Kjønn og makt

Forholdet mellom kjønn og makt kan sees på ulike måter: makt som det som opprettholder kjønnsroller (normer og forventninger knyttet til kjønn), og hvordan kjønn spiller inn på oppfatningen av makt hos personer i maktposisjoner. Kjønnforståelsen som har lagt grunnlaget for mange av samtidens sosiologiske studier av kjønn, er i stor grad basert på West og Zimmermans (1987) perspektiv om interaksjon. De argumenterte for viktigheten av å forstå kjønn som noe som utføres i sosial samhandling – som en kontinuerlig tilpassning til forventninger og normer i konkrete situasjoner. Judith Butler har videreutviklet denne forståelsen av kjønn og bidrar blant annet med teori om hvordan makt virker og kjønnnes. Butler (1990; 2004) ser bort ifra kjønn som et binært heteronormativt system og forstår i stedet kjønn som noe som forutsetter og oppretter sitt eget reguleringsregime der både opprettholdelse og endringer skjer gjennom repetisjoner, parodier, siteringer og feilsiteringer. For Butler er kjønn performativt, som vil si at kjønnsidentitet konstitueres gjennom handlinger. Alt som skapes sosialt, må repeteres for å ha effekt og makt og kan også utfordres ved «feil» repetisjoner. Når det gjelder fremstillingen av kvinner i maktposisjoner, som i tilfellet med Tajik, hevder Bolsø og Mühleisen (2015) at *symbolsk femininitet* – som sminke, smykker, langt hår og høye hæler – kan inngå i en representasjon av makt. «Personlig autoritet i forbindelse med organisasjonsmakt konnoterer tradisjonelt til maskulinitet. Femininitet har en mer ambivalent og usikker posisjon relatert til autoritet, og formell legitim makt» (Bolsø & Mühleisen, 2015, s. 225). Men ved at kvinnelige politikere utvider kleskoder og etablerer sitt grep om makten gjennom repetisjoner av disse kleskodene, «kan den normative maskulinitetens relative hegemoni også symbolsk og estetisk utfordres» (Bolsø & Mühleisen, 2015, s. 242). Det er derfor mulig for kvinner å *feminisere seg* til makten. I sin analyse av kvinnelige toppolitikeres image og hvordan de iscenesetter seg i mediene, hevder Krogstad og Storvik (2012) at kvinnelige politikere i Norge har vist at det er

mulig å vise feminin seksualitet ved å bruke glamour og ironi og samtidig unngå negative kjønnsstereotypier. De kan kombinere makt og seksualitet uten at det undergraver deres autoritet. Det er likevel ikke helt uproblematisk: «First, there is a thin line between what is considered glamorous and what is considered ‘tarty’... Second, a problem arises when the glamorous female politician is accused of using her sexuality strategically» (Krogstad & Storvik, 2012, s. 148). Det er dermed mulig for kvinnelige politikere å bruke feminin seksualitet i sin fremtoning, men handlingsrommet er likevel begrenset. At kjønn, makt og seksualitet fortsatt er potent tematikk, kan muligens delvis forklares med teorien om politisk anomi. Sletteland og Orgeret (2019) beskriver politisk anomi som «en tilstand der det ikke er mulig å gjøre seg forstått eller løse konflikter fordi etablerte normer for kommunikasjon og atferd er satt i spill» (s. 205). Diskurser består av en rekke språklige normer, og når ulike mottagere har ulike normsett, vil det være vanskelig å oppnå gjensidig forståelse i fortolkning. Det er derfor en forutsetning at vi har noenlunde tilsvarende normgrunnlag, om vi skal være enige om hva som er «innafor» og ikke.

«Året 2017 stod i den feministiske oppvåkningens ånd», skriver Anja Sletteland (2018, s. 143). #Metoo-bevegelsen, som startet med å sette lys på utbredelsen av seksuell trakassering, utviklet seg etter hvert til å bli en plattform for å snakke om makt og kjønn generelt. «Erfaringer med andre former for forskjellsbehandling basert på kjønn – ikke like åpenbart seksualisert, men like fullt sexistiske – er også brakt til torgs» (Sørensen, 2018). Kontroversene om #metoo har vist nettopp hvor viktig det er at vi får mer forståelse av hvordan handlingsrommet for sexistiske handlinger og holdninger etableres i hverdagspraksiser, som gjør at blant annet Sletteland og Orgeret (2019) etterlyser mer forskning på hvordan #metoo har endret norsk politikk og offentlighet.

Postfeminisme

Begrepet «postfeminisme» har blitt brukt på ulike måter for å begrepsfeste samtidas endringer i feminismen i academia, i politikken og som et kulturelt fenomen (Sørensen, 2017). Gill (2007) kaller postfeminisme en «sensibilitet» og bruker begrepet til å beskrive «paradoxes and contradictions in the representation of women» (Banet-Weiser et al., 2020, s. 4). Gill identifiserer seg som en kritisk analytiker av postfeminismen og ikke som en postfeministisk analytiker (Gill, 2017, s. 607), en tilnærming som også er gjeldende i denne analysen. Postfeminisme som et kulturelt fenomen oppstod mot slutten av forrige århundre som en motstand til «brenne bh-er»-feminismen, som ble antatt å være for militant og anti-sex. Nå skulle feminisme være sexy. Skjønnhetsregimene som en gang ble sett på som patriarkalske, gjenspeiler nå kvinners egne begjær og nytelser, og det kvinner gjør, er fullt og helt deres *egne* valg (Gill, 2007). «The notion that all our practices are freely chosen is central to postfeminist discourses, which present women as autonomous agents no longer constrained by any inequalities or power imbalances whatsoever» (Gill, 2007, s. 153). Basert på Gills (2007) utforskning av begrepet oppsummerer Harvey (2020) de ulike aspektene ved postfeminismen: 1) ideen om at femininitet er lokalisert i kroppen; 2) seksualiseringen av kultur, der sex står sentralt i mediene; 3) ideen om at kvinner er aktive i sin egen seksualisering og ikke passive objekter; 4) diskursen om individuelle valg og autonomi; 5) ideen om at kvinner er feilende og derfor oppfordres til selvforbedring (s. 25–26); og 6) ideen om at feminis- mens mål er nådd (Gill, 2007).

Postfeminismen er tett sammenknyttet med nyliberalismen, her forstått som en styreform konstituert gjennom diskurser som sprer markedsverdier til sosiale domener og handlinger (Adamson, 2017). Blant andre hevder McRobbie (2009) og Sørensen (2017) at

den nyliberale kulturen har endret vår forståelse av hva feminisme er, der ordbruk som «empowerment» og «choice» erstatter feminisme. Dette er tydelig i for eksempel diskursene som brukes av skjønnindustrien, med blant annet slagordet til L'Oréal, «Because you're worth it», som brukes for å selge produkter til kvinner forkledd som feminisme. Likeså uttrykkes diskursen om egne valg i populærkulturen med utsagn som «Be your true self», noe man kan se trykt på ulike klesprodukter, shoppingnettsteder og liknende. Det er basert på ideen om at man er avhengig av å kjøpe gjenstander for å kunne uttrykke sitt sanne jeg, noe som både manifesterer nyliberalismens økonomiske prinsipper og postfeministiske diskurser. Postfeminismen brukes også som en kroppslig praksis, som Mavin og Grandy (2018) viser i sin studie av kvinnelige ledere og pleie av egen kropp. Kvinnelige ledere legger strategier for å bygge troverdighet ved å identifisere både egne og andre kvinners behov for kroppslig forbedring og de tiltakene de må sette i gang med for å oppnå dette. Når det gjelder diskursen om egne valg, hevder Sørensen (2017) at «choice is not merely 'covering up power structures': the vocabulary of choice performs structuring power» (s. 297). Siden postfeminisme, som et kulturelt fenomen, har ført til flere nyanser og mer flytende normer når det gjelder hva feminitet betyr i moderne tider, kan det brukes som et kritisk verktøy for å analysere de ulike feminine subjektivitetene vi finner blant annet i organisasjonslivet og blant kvinner i lederroller. I tilfellet med Tajik, som en muslimsk norsk-pakistansk politiker, er interseksjonalitet (Crenshaw, 1989) et relevant perspektiv. Kategorier som rase, etnisitet, religion og klasse har en medvirkende rolle på kjønn når det gjelder hvorvidt man inkluderes eller diskrimineres, som vil si at disse kategoriene spiller inn på hvilke kjønnsroller vi godkjenner og ikke godkjenner.

Tidligere forskning på kvinnelige politikere og mediedekning

Nyhetsjournalistikken har ofte motstridende tilnærminger til feminismen ved å bruke et fåtall kjønnede rammer og diskurser for å gjøre mening av makten kvinner har – ofte ved å fokusere på kvinners utseende og spille på det sensuelle – men som til gjengjeld fungerer med å disiplinere dem ved å undergrave deres autoritet og legitimitet som politiske aktører (Trimble, 2017). O'Neill et al. (2016) undersøker mediedekningen av kvinnelige politikere i Storbritannia og finner at den dreier seg mer om utseende enn evner, og reduserer ofte kvinner til stereotyper som «uerfarne jenter», «sexy pin-ups» og «hekser». Henderson og Taylor (2020) ser på den kjønnede diskursive konstruksjonen av de australske politikerne Pauline Hanson, Julia Gillard og Julie Bishop og finner at det som anses å være «legitim» feminitet, er forskjellig for de tre kvinnene. Det kan forklares med faktorer som klassebakgrunn, politisk tilhørighet og om de er gift og har barn, eller er single. Både Hanson og Gillard ble anklaget for å fremføre sin feminitet – enten kroppslig eller gjennom gjerninger – *feil*, og alle tre ble ofre for kjønnede troper brukt nettopp for å undergrave deres autoritet. Hanson ble fremstilt som en «woman-as-seductress» eller «wily sex symbol» og som en sårbar kvinne med behov for beskyttelse, Gillard som manipulativ og utspekulert, en «Lady Macbeth», og Bishop som en kjendis-fashionista og hyperfeminin «glamourjente» (Henderson & Taylor, 2020, s. 189).

Ingrid Dahlen Rogstad (2013) undersøker hvordan kjønn blir fremstilt i mediedekningen av valgkampinnspurten i 2009 for å kartlegge om det også i Norge er tilfellet at mediedekningen av kvinnelige politikere i større grad preges av stereotypiske forventninger til kjønn enn menns. Også hun finner at kvinner beskrives i mer dramatiske og polariserte vendinger, enten som veldig maskuline eller feminine, og bekrefter at omtalen av kvinnelige politikere i større grad trekker på tradisjonelle kjønnsstereotyper.

Kritisk diskursanalyse som teori og metode

Denne analysen tar utgangspunkt i en kritisk diskursanalyse, basert på Norman Faircloughs teori og metodegrunnlag. Fairclough kommer fra den sosialsemiotiske retningen innen diskursanalyse, der man er opptatt av hva semiotiske ressurser brukes til, og de sosiale implikasjonene av språkbruk (Skrede, 2017, s. 24). Halvorsen (2015) definerer en diskurs som «en bestemt måte å uttrykke seg på som reflekterer en bestemt forståelse av et emne – og som fremmer ulike tenkemåter, holdninger og verdier knyttet til dette emnet» (s. 4). Den kritiske diskursanalysen analyserer dermed språklige valg og hvordan den diskursive praksisen fremmer eller bryter med sosiale strukturer i samfunnet (Halvorsen, 2015). Den skiller seg fra mer deskriptive lingvistiske studier ved å undersøke de ideologiske interessene som ligger bak teksten. Fairclough definerer ideologi som representasjoner av verden rundt oss som bidrar til å etablere og vedlikeholde maktrelasjoner (Fairclough, 2003), og hevder at diskurser er ideologiske ved at de opprettholder eller utfordrer disse maktrelasjonene (Fairclough, 1992). Det er særlig når makt utøves på en måte som har negative konsekvenser for visse sosiale grupper, at den blir gjenstand for kritisk diskursanalyse (Fairclough, 2015, s. 26–27). Fordi den kritiske diskursanalysen avdekker underliggende tanke-mønstre og ideologier gjennom språkbruk, er den den beste metoden for denne studien. I dette tilfellet er metoden kritisk ved at den setter søkelys på diskursene i debatten som opprettholder bestemte maktforhold, nemlig kvinners handlingsrom, men har ikke et utviklet begrepsapparat for hvordan man kan legge til rette for ønsket utvikling (Sletteland, 2018).

Analysen gjennomføres i tråd med Faircloughs tredimensjonale modell. Det første nivået består av sosiale begivenheter (tekst), det andre av den sosiale praksisen (den diskursive praksisen) og det tredje av den overordnede sosiale strukturen på samfunnsnivå (Fairclough, 2003). I analysen legger jeg hovedvekten på ordvalg og gjentakelser knyttet til forståelsen av frihet, kvinnefrigjøring og sexisme, samt implikaturer og metaforer. Jeg ser på hva som tas for gitt i tekstene, og hvordan dette manifesterer seg språklig, samt hvordan underliggende mening tillegges motpartens standpunkt. Jeg trekker også inn intertekstualitet og interdiskursivitet, som debatten refererer til. I Faircloughs modell kan intertekstualitet plasseres på det tekstlige nivået (der en tekst trekker på en annen), og interdiskursivitet på den sosiale praksisen (der en sjanger trekker på en annen) (Skrede, 2017, s. 52–53). Funnene settes i sammenheng med ulike diskurser om feminisme og den sosiokulturelle konteksten som debatten befinner seg i. Fremgangsmåten er inspirert av Halvorsen (2015), som undersøker ordvalg, gjentakelser og metaforer, og knytter tekstutdrag til diskurser og overordnede strukturer på samfunnsnivå. De tre dimensjonene overlapper under selve analysen. Ettersom debatten dreier seg om bokomslaget, blir en visuell analyse utført først. Jeg bruker Hansen og Machins (2019) semiotiske analyseverktøy utarbeidet etter semiotikeren Roland Barthes.

Datainnsamling og analysemateriale

Innlegget som satte i gang debatten om bokomslaget til Hadia Tajiks bok *Frihet*, er, som nevnt, skrevet av Karoline Holmboe Høibo og ble publisert i Stavanger Aftenblad den 24. oktober 2020. Samme dag ble innlegget kommentert på sosiale medier, mens vi de neste dagene kunne bevitne en rekke nye debattinnlegg i ulike medier, som hovedsakelig kritikk til – men også noe forsvar av – Høibos innlegg, samt nyhetsreportasjer om debatten. Det første steget ved datainnsamlingen var å undersøke omfanget av debatten ved å samle inn ulike medieoppslag. Retrievers mediearkiv ble benyttet, som er et mediearkiv med oversikt over norske kilder fra papiraviser, nettaviser og kringkastede medier. Et samlet søk med

søkestrengen «Tajik* AND Høibo*» innenfor tidsrommet 24. oktober 2020 til 30. november 2020 ble utført på alle klassifiseringene. Siste dato for debatten viste seg å være 16. november. Etter flere ulike forsøk på søkestrenger ble ovennevnte søkestreng vurdert som best. Hverken arkivets innhold, søkestrengen eller tidsperioden vil nødvendigvis gi en eksakt opptelling av artiklene om debatten, men siden formålet er å få en overordnet oversikt over debattens innhold, hvilke perspektiver og argumenter som ble brukt, ansees metoden som tilstrekkelig.

Figur 2 gir en oversikt over antall medieoppslag om debatten i perioden fra 24. oktober 2020 til det siste oppslaget som tar opp temaet 16. november 2020. Søket gir totalt 101 treff, der 1 prosent av disse er fra kringkastede medier, 44 prosent fra papiraviser og 55 prosent fra nettaviser.

Figur 2. Antall medieoppslag om debatten om bokomslaget til Hadia Tajiks bok *Frihet*. Kilde: Retrievers mediearkiv.

Det neste steget var å gjennomgå de 101 artiklene og avgrense datamaterialet til den kritiske diskursanalysen. Ettersom Høibos innlegg startet debatten, står den sentralt i analysen. Totalt består medieoppslagene til analysen av ni innlegg og tre nyhetsreportasjer og rommer tidsperioden 24.–27. oktober 2020, da debatten var mest aktiv (tabell 1). Resten av artiklene fra søket i Retriever er ikke med i analysen enten fordi de er gjentakende i form av NTB-resirkulasjoner eller liknende, består av samme oppslag i papir- og nettfomat, er gjentakende i argumentasjonen og dermed ikke bidrar til nytt meningsinnhold for analysen, eller ikke er relevante for forskningsspørsmålet.

Tabell 1. Oversikt over analysematerialet. Innlegg refererer både til det som er skrevet av avisenes faste kommentatorer og innlegg sendt inn utenfra, og som uttrykker skribentens egne meninger.

Dato	Av	Tittel	Type
24.10.20	Karoline Holmboe Høibo	Hadia Tajik øydelegg for seg sjølv med dette bokomslaget	Innlegg
25.10.20	Kristine Gramstad Wedler	«Kvinnepolitiet»	Innlegg
25.10.20	VG: Line Fausko & Anne Stine Sæther	Fakultetsdirektør: Tajik-cover minner om «50 shades of grey»	Nyhetsreportasje
25.10.20	<i>Dagbladet</i> : Sofie Braseth & Jørgen Gilbrant	Reagerer på Tajik-omslag	Nyhetsreportasje
26.10.20	Tilde Broch Østborg	Ødelegger Høibo for UiS med denne omtalen?	Innlegg
26.10.20	Hadia Tajik	Per Bortens halvnakne kropp	Innlegg
26.10.20	Hege Breen Bakken	Vær så god, Hadia. Du er fri til å kle deg som du vil	Innlegg
26.10.20	Inger Merete Hobbestad	Kvinneforakt forkledd som kvinnekamp	Innlegg
26.10.20	Linn Wiik	Det må være lov å kritisere Hadia Tajik uten å havne i helvete	Innlegg
26.10.20	NRK: Erlend Frafjord & Anett Johansen Espeland	- Vi trodde norske kvinner kunne få kle seg som de ville	Nyhetsreportasje
27.10.20	Anne Rokkan	Det finnes også en egen plass i helvete for kvinner som aldri kritiserer hverandre	Innlegg
27.10.20	Karoline Holmboe Høibo	Mi meining var ikkje å ta Hadia Tajik	Innlegg

Debatten består i stor grad av to perspektiver: kritikk og forsvar av bokomslaget (og omtales videre med disse begrepene). Begge sidene argumenterer for ideen om kvinnefrigjøring, men, som analysen vil vise, er det basert på nokså ulike forståelsesgrunnlag av hva det innebærer. Før jeg analyserer selve debatten, vil jeg utføre en kort visuell analyse av bokomslaget. Analysen av selve debatten starter med kritikken, går videre til forsvaret og avslutter med en diskusjon av begge. Hver side av debatten er fordelt på ulike temaer. Etersom forsvaret består av flere stemmer og innlegg, vil den ta mest plass i analysen.

Bokomslaget

På det første nivået i bildeanalysen ligger denotasjonen, og her spør vi hva bildet fremstiller, eller, med Barthes' egne terminologi: «what does the image *denote*?» (Hansen & Machin, 2019, s. 169). På det andre nivået ligger konnotasjonen, og her er det snakk om ideene og verdiene som kommuniseres gjennom det som fremstilles: hvilke kulturelle assosiasjoner som følger med de elementene vi ser. På bildet ser vi bare Tajik; det er ingen andre mennesker eller objekter – annet enn det hun har på seg – til stede. Hun er posisjonert på trappe-trinn i betong, men vi ser ikke hvor hun er. Hansen og Machin (2019) kaller slike bilder dekontekstualiserte; «They document not a particular moment in time, nor a particular event, but are used to symbolise an idea or concept. The more an image is decontextualised the greater its symbolic role» (s. 178). Vi kan derfor lese plasseringen som en fremheving og forsterkning av den symbolske rollen bildet har. Metaforiske assosiasjoner er kjernen i mye

visuell kommunikasjon, og positurer inneholder metaforiske assosiasjoner. Tajik sitter med bena spredt, en positur som er «rigid and controlled and designed to look deliberate. It is this which communicates ‘attitude’» (Hansen & Machin, 2019, s. 173). Den gir inntrykk av beslutsomhet og selvsikkerhet. Den høyre armen som er trygt festet på benet, signaliserer at hun er bestemt og fryktløs; den venstre som er løst liggende på låret, gir signaler om at hun likevel ikke er *for tøff*, men at hun er avslappet i sin beslutsomhet. Hun er fremoverlent mot oss, som «suggest[s] excessive intimacy and excessive desire to persuade us of something» (Hansen & Machin, 2019, s. 173). Hun skal tross alt selge både bok og politikk.

Om noe er kantete eller kurvete, kommuniserer også ulike meninger. En kurvet form signaliserer femininitet, og en kantete signaliserer maskulinitet. Tajiks positur er kantete ved at den brer seg i alle retninger, i motsetning til om for eksempel hoften stakk ut på den ene siden. Formen antyder derfor maskulinitet. Blikket hennes er direkte mot oss, som Hansen og Machin (2019) kaller et «demand image» (s. 175), og symboliserer kontakt og interaksjon med seeren. Det er altså et bilde som *krever* noe av oss – Tajik *vil* noe av oss. Objektene i bildet, som Tajiks buksedrakt og høye hæler, sender også signaler. Hansen og Machin (2019) hevder at høye hæler viser kvinnen som «seductive and sexual» (s. 177), selv når det er makt som skal signaliseres. Når det gjelder farger, ledes vi til spørsmålet «hvor har jeg sett disse fargene før?». Assosiasjonene våre går til det vi forbinder fargene med, særlig når det gjelder en fargepalett og andre elementer som også passer inn i den samme assosiasjonen. Tajiks fargepalett er mørk og inneholder fargene svart og mørkegrønn, og materialene på antrekket hennes består av blonder, silke og gjennomsiktig stoff. Dette er tre materialer som en stor del av kvinners «lingerie» består av, som brukes for å fremheve kvinnekroppen og gjøre den seksuelt attraktiv for seeren. Posituren, blikket, kroppsformen og buksedrakten gir klare assosiasjoner til selvsikkerhet, makt og autoritet. Samtidig har Tajik valgt å ta på seg en silkeaktig buksedress, høye hæler, sminke, svart neglelakk og svarte blonder over brystet. Disse elementene signaliserer at selv om hun er mektig, fremfører hun femininitet, og at noe av makten hennes ligger nettopp i denne femininiteten.

Kritikk: bokomslaget som sexistisk

Tajik som feminisert og seksualisert

Hovedargumentet i krikken av bokomslaget, som her utføres av Karoline Holmboe Høibo, og som gjentas i begge innleggene hennes og i nyhetsreportasjene, er at bildet svekker troverdigheten til den politiske fortellingen, og at det er begrensende ved at det sender signaler om «at kvinner blir nødt til å pynte seg for å bli hørt» (VG). Tolkningen av utseendet til Tajik står sentralt i kritikken. Høibo uttrykker seg ved å beskrive Tajiks helhetlige fremstilling som feminisert og seksualisert og ordlegger seg ved flittig bruk av adjektiver og andre ord som vektlegger det glamorøse og sensuelle. I det første innlegget sitt kaller Høibo Tajiks bilde «rålekkert», og hun beskriver henne som «[i]kledd mjuk, djupgrøn velur, blonder over bar hud og høge tynne hæler», og at hun setter «eit sensuelt forførende mørkt blikk i oss». Videre skriver hun at Tajik er «flatterande lyssett, med delikat sminke og nyfona hår». I motsetning til Jonas Gahr Støre på sitt bokomslag, der han er ikledd «frakk og skjerv knyta godt om halsen ein kald haustdag, ser det ut til at Hadia Tajik er på veg heim frå glamourfest». Høibo trekker også frem at det ikke er slik vi vanligvis ser Tajik i mediebildet, og at det politiske budskapet svekkes med et bilde som «nærast drukna i det sensuelle». Hun avslutter innlegget sitt med å oppfordre opinionsledere til å utfordre denne type bildebruk og «legge til rette for at desse kvinnene blir høyrd ut frå kva dei har å seie, ikkje korleis dei bruker utsjånaden sin».

Tilsvarende beskrivelser ser vi også i nyhetsreportasjene om debatten. Til VG sier Høibo at «[d]ersom budskapet ikke kan nå frem om man ikke er pen, har vi et samfunnsproblem». Til Dagbladet uttrykker hun frykt for at Norge er på vei mot amerikanske forventninger der man «må spille på det feminine og gjerne sensuelle for å bli hørt». Hun hevder også at «[b]ildet underbygger et syn på kvinner som først og fremst sensuelle, før deres meninger og politiske budskap får oppmerksomhet». «Jeg syns det bikker over i å bli unødvendig seksualisert». Til NRK undres hun: «Hvorfor spille på det forførende?»

Ukebladlektyre og intertekstualitet

Kritikken uttrykkes videre gjennom interdiskursive og intertekstuelle referanser. Høibo trekker linjer både mellom bokomslaget og ukebladlektyre – eller «kvinneblader» – og mellom bokomslaget og det hun kaller den kroppsfikserte amerikanske bildediskursen. Hun skriver i det første innlegget at bildet av Tajik ikke er problematisk i seg selv, men at «truverda til den politiske forteljinga hadde vore større om ein ikkje hadde vurdert det som naudsynt å lokke lesarar inn med bilete som normalt vert assosiert med lett vekebladlektyre». Hun skriver også at:

Det rålekre fotografiet av Tajik skal ikkje selje sminke eller klede, men lokke oss inn i ei bok som startar med 50 sider om kor viktig det er med fagforeiningsarbeid. I så måte er det feminiserte og seksualiserte portrettet sterkt malplassert.

Motebladene Vogue og Elle blir også trukket frem: «Flatterende lyssett, med delikat sminke og nyføna hår kunne Hadia Tajik pryda både Vogue og Elle». Halvorsen (2015) beskriver sjangeren moteblader eller «kvinneblader» som «kjennetegne[t] av en pyntet, iscenesatt virkelighet – med nøye utvalgte, ofte manipulerede, bilder og tekster som oppfordrer til forbruk og selvforbedring» (s. 3). Det er sjangernormene, eller forventningene vi har til en gitt sjanger, som legger føringer for både produksjonen av en tekst og for fortolkningen av den; «[v]ed siden av det konkrete samspillet mellom enkelttekster består en diskursiv praksis også av mer generelle tekstnormer, som til sammen konstituerer ulike sjangere» (Hågvar, 2013, s. 206). Høibo sammenlikner også bildet av Tajik med fremstillingen av amerikanske kvinner i politikken. I sitt første innlegg viser hun til at Hillary Clinton har fortalt at hennes utseende var avgjørende for mannens suksess, og at hun måtte bytte ut briller med linser og føne håret, mens Michelle Obama pryder sin selvbiografi *Min historie* med «ein bar skulder drapert i kvit sateng midt i det gylne snitt ..., slik at skuldra og den nakne huda er det første vi legg merke til». Videre legger hun til at «Hadia må visst og føne håret for å selje bøker. I ein norsk politisk kontekst er bildet endå meir framandgjerande enn bildet av Michelle, fordi det trekker den norske bildediskursen mot den kroppsfikserte amerikanske». Hun trekker også en intertekstuell linje og spør: «Er fargevalet og posituren meint å leie tankane mot 50 Shades of Grey?». Til VG sier Høibo at «[j]eg hadde ikke reagert hvis det var på forsiden av Elle. Men konteksten gjør det problematisk. Dette bildet går over til det sensualiserte, det er underlig i en politisk bok».

Forsvar: bokomslaget som frigjørende

«Sexism is a dirty word», skriver Gill (2011, s. 61), og utdyper at «[i]t seems to me ... that a key way in which sexism operates in contemporary media workplaces is precisely through the invalidation and annihilation of any language for talking about structural inequalities» (s. 63). Kritikken av bokomslaget blir raskt avfeid med en rekke innlegg skrevet av andre

kvinnelige Ap-politikere, politikk- og kulturkommentatorer og Tajik selv. Dette uttrykkes gjentagende med ordvalg som sier seg sterkt imot kritikken. Den blir kalt «fåfengt, nedverdiggende og gammeldags» (Rokkan), «vrøvl fra ende til annen» (Tajik), at den «bommer fullstendig» og «grenser til absurd» (Bakken), «krysser over til å bli grov» (Tajik), og at den rett og slett inneholder «dyp kvinneforakt» (Hobbelstad). Den blir også beskrevet som «en fornærmelse i seg selv» (Rokkan), at den inneholder «trangsynte og urettferdige spekulasjoner» (Rokkan), og nærmest ledet til «konkurransen om å himle med øynene» (Hobbelstad). Gjentagende temaer i forsvaret dreier seg om måten kritikken leses på, og antagelser om dens underliggende mening, hensikt og formål.

Kritikken som sosial kontroll

Påstandene til Høibo tolkes som sosial kontroll av kvinner. Dette kan leses gjentagende gjennom ordvalg og meninger som tillegges kritikken. Høibos innlegg blir lest som en patriarkalsk stemme fra 60-tallet (Wedler). Hege Breen Bakken, politisk redaktør i Drammens Tidende, skriver: «Gud forby: hvorfor disse blondene over bar hud?». Kulturkommentator i Dagbladet Inger Merete Hobbelstad uttrykker seg også med ironi og beskriver Tajik som kledd i en «grønn, blank buksedrakt, høyhælte sko, og en topp der det er *mulig å skimte et skandaløst lite innslag av blonde*. Den slags sømmer seg ikke for den som skal snakke om arbeidslivspolitik» (egen utheving). Tajik selv karikerer Høibos standpunkt og skriver at «[Høibo] syns jeg burde vært mer konform». Til VG sier Anette Trettebergstuen, stortingsrepresentant fra Ap og leder i partiets kvinnenettverk: «Denne kronikken hører femtitallet til og er preget av gammeldags syn på hvordan kvinner må kle seg for å være anstendig», og «[v]il hun tilbake til at kvinner kler seg etter menns premisser med stramme, oppknepede drakter?». I intervjuet med VG blir Høibo spurt: «Mener du at kvinner må kle seg i nøkterne klær og ikke føne håret for å kunne ha en politisk karriere?», og i Dagbladet: «Skal kvinner i 2020 trenge å dekke seg til for å bli tatt seriøst?».

Lege Tilde Broch Østborg svarer også på kritikken, der ordbruken i beskrivelsene av Tajiks utseende illustrerer tolkningen. I motsetning til de seksualiserte beskrivelsene i kritikken, bruker Østborg ord som «løstsittende» og dekkende «til håndledd og ankler». Hun skriver:

Høibo syns Tajik er feminisert og seksualisert, der hun sitter, formodentlig gravid, i en løstsittende buksedress som dekker henne til håndledd og ankler. Høibo får assosiasjoner til 50 shades of gray, – en slik assosiasjon forteller kanskje mer om den som assosierer enn om et bilde av en fullt påkledd kvinne i en trapp?... [B]ør Tajik ved neste bokutgivelse fremstå på følgende vis: Uattraktiv, helst usminket og ustelt på håret, ikledd lave hæler, i et mer dekkende antrekk. Fortrinnsvis bør plaggene være i rødt, matt stoff, ikke velur. Mener Høibo dette er frihet? Kanskje enda mer absurd blir formkravet sammenholdt med en pakistansk shalwar kameez, det vanlige antrekket for kvinner i Pakistan, Tajiks foreldres hjemland.

NRK intervjuet utenlandske kvinner om kritikken til bokomslaget. Nyhetsreportasjen har de valgt å kalle «– Vi trodde norske kvinner kunne få kle seg som de ville», noe som impliserer nettopp det at de *ikke* kan det. Tatjana Pejcinovska fra Makedonia sier:

Jeg er sjokkert over at dette kan skje her i 2020: At en sterk, norsk kvinne skal få kritikk for at hun pynter seg. I vår kultur er det stor aksept for at kvinner, også intellektuelle og ledere, får kle seg flott og være fint sminket.

Tajik skriver i innlegget sitt: «Jeg hadde skjønt om anklagen kom fra en litt konservativ pakistansk mann. Håret henger fritt og halsen er åpen. Men den kommer fra en kvinnelig

norsk akademiker». På Instagram drar Tajik antagelsen om Høibos kritikk enda lenger med en intertekstuell referanse. Den 30. oktober 2020 publiserte hun en illustrasjon av seg selv i den samme posituren som på det opprinnelige bokomslaget, men der hun i stedet er ikledd en nikab, en variant av den islamske normen med tildekking av kvinner i det offentlige rom. Den tilhørende teksten lyder: «Alternativ framside? [latter emoji]».

Å gjøre kvinne feil

I en studie av Sreberny-Mohammadi og Ross (1996) om mediedekningen av kvinnelige politikere i det britiske parlamentet uttalte en av de kvinnelige informantene:

Women are never the right age. We're too young, we're too old. We're too thin, we're too fat. We wear too much make-up, we don't wear enough. We're too flashy in our dress, we don't take enough care. There isn't a thing we can do that's right. (s. 108)

Tilsvarende ser vi i forsvaret av bokomslaget til Tajik, der kritikken forstås som at den kritiserer Tajik for å «gjøre kvinne feil». Dette uttrykkes både gjennom direkte ordlegging og indirekte hentydninger. I de fleste samfunn vil kvinner og menn vurderes ut ifra stereotypiske forventninger knyttet til kjønn. Kvinnelige politikere er posisjonert mellom motstridende roller – politikeridealer og tradisjonelle kvinneroller – som gjør at de har større risiko for å feile (Rogstad, 2013). Ap-politiker Kristine Gramstad Wedler skriver om innlegget til Høibo: «Her har altså en kvinnelig fakultetsdirektør brukt sin tid på å fortelle verden at Hadia Tajiks veivalg i det å være kvinne er feil» (utheving i originalen). Hun skriver videre at det er rart «hvor mange feil vi som kvinner kan gjøre, ifølge kvinnepolitiet. Vi kler oss for bra, vi kler oss for dårlig, vi har feil hårklipp, vi sitter feil, vi er for mye med barna våre, vi er for lite med barna våre».

Bakken ordlegger seg liknende og skriver at det kan hende at buksedrakten er «second hand eller kjøpt på Lindex – men det er kanskje feil det og?». «Det må gå an å skrive om fagbevegelsen, arbeidernes rettigheter og sosialdemokratisk politikk uten å gå med rutete skjorte eller hva nå Høibo mener ville vært mer passende».

Fri til å være seg selv

På samme måte som kritikken tolkes som utøvelse av sosial kontroll og begrensende for kvinner, karakteriseres forsvaret av det motsatte argumentet: at bokomslaget viser Tajik som fri til å være seg selv og handlende basert på egne valg. Dette uttrykkes gjentagende ved bruk av ordene «fri», «frihet» og «frigjørende» og andre formuleringer som hevder at Tajik – og kvinner generelt – tar, og bør kunne ta – egne valg. I innlegget til Bakken etableres argumentet om frihet allerede i tittelen «Vær så god, Hadia. Du er fri til å kle deg som du vil». Videre skriver hun:

Hadia Tajiks boktittel er Frihet. Og ja, dette bildet oser av frihet! Frihet til å kle seg som hun vil, utfordre tilkneppetheten, konservativismen og boredomen som Tajik kanskje har erfart og sett gjennom (organisasjons)livet. Frihet til å pynte seg og se mektig ut. En beinstilling som sier: Ikke kødd med meg! Frihet til å være seg selv, som en miks av alt hun er.

Wedler baserer sitt argument på diskursen om egne valg og ordlegger seg med at «kvinnens veivalg i det å være kvinne, er det kvinnen selv som tar», og at «[l]ikestilling er å være den du er, og å ha krav på å bli tatt på alvor». Hobbestad påpeker at «[d]en lange kampen for kvinners frigjøring har blant annet vært en kamp for at kvinner skulle bli sett på som noe annet og mer enn hva de historisk hadde blitt henvist til å være: Pyntegjenstander, ektefeller

og mødre». Tajik selv skriver at «[d]et er aldri de som ber deg følge spillereglene som flytter makt eller skaper mer frihet. Det er kunnskap om hva spillereglene er, og viljen til ikke alltid å avfinne seg med dem, som gjør det». Kommentator i Bergens Tidende Anne Rokkan skriver om innlegget til Høibo at det «ender med å avsløre Høibos egne fordommer om hvordan en mektig kvinne kan og ikke kan kle seg».

Argumentet om egne valg og frihet til å være seg selv uttrykkes også gjennom en «empowerment»-diskurs med ord som «sterk», «tøff» og «mektig». I en slik diskurs er kvinner som viser en tradisjonell, pyntet og feminin attraktivitet, forstått som sterke og tøffe kvinner (Harvey, 2020). Forsvaret forstår Tajiks høye hæler og positur som at hun uttrykker makt og styrke, en reproduksjon av en «girl power»-ideologi (Gill, 2017). Kvinners suksess feires, men suksessen er representert som «girl power» og individuelle oppnåelser, og ikke som feminisme (Gill, 2017, s. 611). Til VG uttrykker Trettebergstuen denne diskursen ved å beskrive Tajik ikledd «en feminin dress» med «selvtillit og et klart blick». Fordi forståelsen i forsvaret er at kvinner er frie, blir kritikken tolket som et angrep på kvinners frie valg.

Medsøstre og kvinnepolitiet

Forsvaret uttrykker også referanser til et medsøsterskap, der kvinner forventes å støtte oppom og stå sammen med andre kvinner. I tilfeller der de kritiserer eller går imot andre kvinner, blir de stemplet som «kvinnepolitiet» og «sendt til helvete». Her har «medsøsterskapet», «kvinnepolitiet» og «helvete» metaforiske funksjoner. I Wedlers innlegg er Høibo allerede i tittelen kalt «kvinnepolitiet», etterfulgt av en ingress som gjengir det berømte sitatet av den tidligere amerikanske utenriksministeren Madeleine K. Albright: «*there is a special place in hell for women who don't help other women*» (utheving i originalen). Wedler forklarer sitatet som at det «handler om hvor tøft det er å være kvinne i fremskutte posisjoner, og hvor kjipe andre kvinner kan være». Hun skriver videre:

[J]eg som kvinne og medsøster [kan ikke] finne meg i at kvinnepolitiet forteller andre kvinner hvordan vi skal oppføre oss og hvordan vi skal kle oss. Innlegget ... bør føres opp som pensum på [Høibos] eget fakultet for å lære at det selv i 2020 finnes kvinner som legitimerer angrep på kvinner på grunn av bekledning.

Misbah Liaqat fra Pakistan tolker også kritikken som «kvinnekritikk». Hun sier til NRK at Tajik er et forbilde for henne og andre norsk-pakistanske kvinner, og ordlegger seg slik: «Hun står for likestilling og frihet, og i Norge trodde jeg at dette var viktige verdier. Bildet på boka er kjempeflott. Det er leit at hun skal bli kritisert av en annen kvinne for hvordan hun ser ut». Hun impliserer at likestilling og frihet ikke er viktige verdier i Norge til tross for felles oppfatning, og at Tajik er et offer for kvinnepolitiet. Hobbestad, som allerede i tittelen sin ordlegger seg med «kvinneforakt forkledd som kvinnekamp», skriver at hun er mest fascinert over «[h]vordan noen som åpenbart mener at de selv kommer med et feministisk budskap, egentlig legger for dagen en dyp kvinneforakt. Det er de som heier på kvinner så lenge kvinnene opptrer innenfor noen trange, korrekte rammer».

Rokkan, som også er en del av forsvaret og mener at Høibos innlegg inneholder «trangsynte og urettferdige spekulasjoner», uttrykker likevel uenighet med Wedlers metafor om kvinnepolitiet: «Beskyldningen er lite treffende, og begrepsbruken en klokkeklar hersketeknikk. Høibos kjønn er like irrelevant i denne debatten som Tajiks fønedede hår burde være det». Videre skriver hun:

Det kan ikke være slik at bare fordi et dårlig innlegg som har noe med likestilling å gjøre kommer fra en kvinne, så har hun forrådt sine medsøstre og kan vente seg en egen plass i helvete. Da blir det ulike regler

for ytringsfrihet for kvinner og menn. Det blir direkte paradoksalt når Wedler tilsynelatende ønsker seg dette i likestillingens navn. Det eneste vi da oppnår er at kvinner vegrer seg mot å komme med kritiske innspill til en annen kvinne, i frykt for å ta feil og bli sendt til helvete.

Programleder Linn Wiik, som viser sin støtte til Høibos kritikk som et motsvar til forsvaret, undres i sitt innlegg på hvorfor det er greit at kritikken kommer fra en pakistansk *mann*, men ikke en *kvinnelig* norsk akademiker? «Skal kvinner støtte kvinner uansett *fordi* de er kvinner? Det er mulig dette blir for avansert for meg, men er ikke det det motsatte av likestilling? Da er det jo vi kvinner selv som sier at kjønn er avgjørende», skriver hun (utheving i originalen).

Kvinnen som skyldig i seksuell trakassering

Debatten om bokomslaget tar også opp #metoo-saken i Arbeiderpartiet, der partiet i 2017 hadde mottatt flere varsler om at daværende nestleder Trond Giske hadde seksuelt trakassert unge kvinner i flere år. I det første innlegget sitt kaller Høibo bokomslaget «eit underleg val, sett i lys av dei interne utfordringane dei har hatt i Arbeidarpartiet dei siste åra, der nettopp eldre menn i maktposisjonar sitt seksualiserte blikk på unge kvinnelege partikolleger, har vore kjernen i problema». Kvinner er vanligvis motvillige til å stå frem og fortelle om seksuell trakassering og blir ofte møtt med holdninger som skyldiggjør offeret, særlig fra menn (Bongiorno, 2019). Dette kjenner vi fra #metoo-debatten, der det kom frem at kvinner har tiet stille om overgrep og seksuell trakassering nettopp i frykt for å ikke bli trodd, bli skyldiggjort og risikere å motta mer hets enn støtte fra samfunnet for øvrig. Anja Sletteland (2018), som undersøker konfliktlinjene i den offentlige debatten om #metoo i Norge, trekker frem den patriarkalske samfunnsmodellen – der kvinner og menns status i samfunnet måles og forvaltes ulikt – som en årsak til at menn har en tendens til å bli prioritert fremfor kvinner. Hun identifiserer en diskurs i #metoo-debatten der empatien ligger hos mannen som overgriper, eller *potensiell* overgriper. Den uttrykkes med medlidenhet overfor mannen som risikerer å bli «uthengt i mediene», og som «ikke bør skyldiggjøres før skylden er bevist», ettersom slik mediedekning kan fungere som karakterdrap.

Reaksjonene fra forsvaret til bokomslaget preges også her av antagelser om Høibos underliggende mening, der blant annet Trettebergstuen tolker Høibos innlegg som skyldiggjøring av kvinnen for seksuell trakassering. Hun uttrykker seg til VG i form av en advarsel: «Dette må jeg si tydelig ifra om til Ap-kvinner og andre kvinner: Du kan kle seg så pent du vil, ingen skal utsette deg for metoo av den grunn». Østborg spør likeså i sitt innlegg:

Mener Høibo at varslerne i Arbeiderpartiet har skyld i uønsket seksuell oppmerksomhet og trakassering på grunn av klærne de har hatt på seg? Hvis eldre menn i maktposisjoner har et seksualisert blikk på unge, kvinnelige kolleger, er det da kvinnenens skyld?

Tajik selv skriver at det «krysser over til å bli grovt når Høibo hevder at de siste års omtaler av metoo i Arbeiderpartiet gjør at jeg burde kledd meg annerledes». Til VG sier Høibo at hun er enig i at kvinner skal kunne kle seg som de vil uten å måtte oppleve seksuell trakassering, og forklarer at: «Det er synet på kvinner som sensuelt objekt som jeg vil til livs. Metoo-bevegelsen har prøvd å avdekke strukturelle forhold, det er også min intensjon».

Sexistisk eller frigjørende?

I denne artikkelen spør jeg: Hvordan forstås feminisme i de to ulike sidene i debatten om bokomslaget til Hadia Tajiks bok *Frihet*? Analysen viser at både de som forstår bokomslaget

som sexistisk (kritikken), og de som forstår det som frigjørende (forsvaret), deltar i debatten som en respons på det de oppfatter som et større fokus på kvinnelige politikeres utseende enn menns i den moderne offentligheten (Rogstad, 2013). Høibo oppfatter bokomslaget som at Tajik er underlagt strukturelle maktforhold som begrenser handlingsrommet for kvinner, og som gjør at hun må tre innenfor gitte kjønnede rammer – som det at «forlaga meiner dei må ty til flørtande blikk og sensuelle fakter for å selje den politiske budskapet» (Høibo, 2020a). Høibos tolkning av bokomslaget kan sees i lys av det Sletteland (2018) forklarer som to ulike normsystemer for merittering i arbeidslivet. Det ene er kompetanse og det andre attraktivitet, og i noen bransjer profitterer kvinner på meritteringsnormer som belønner attraktivitet ut ifra det mannlige blikket. Høibo tolker Tajiks bilde som begrensende ved at hun må fremstå som attraktiv for å oppnå suksess. Analysen viser at Høibo oppfatter likestilling som et fortsatt uopnådd ideal, og at Tajiks belønning ved å fremstå som attraktiv motvirker kvinners virke i politikken, og dermed er baklengs likestilling. Kvinner skal kunne bli hørt på lik linje med menn.

I moderne mediekultur er det «women, not men, who are addressed and required to work on and transform the self» (Gill, 2007, s. 156), og kvinnelige politikeres utseende og fremtoning er gjentagende temaer i norsk mediedekning der de beskrives i mer dramatiske og polariserte vendinger (Rogstad, 2013). Kvinner i politikken har større risiko for å feile enn menn ettersom de er posisjonert i krysset mellom politikeridealer (som måles ut ifra mannlige politikere som standarden) og tradisjonelle kvinneroller (Rogstad, 2013). Forsvaret tolker i så måte kritikken som et slag mot en kvinnelig politiker og hennes utseende, der Høibos beskrivelser av Tajik oppfattes som dramatiske overdrivelser, og som kritikk av henne som en «feilende» kvinne. Kritikken oppfattes som sosial kontroll. Klesvalget og fremtoningen av Tajik forsvares i stedet som hennes kilde til makt – hennes frihet til å være seg selv. Kvinnen forstås som aktiv i sin egen seksualisering og attraktivitet, og at hun er helt selvstyrende når hun *velger* å fremstå feminin eller «sexy», sminke seg og gå med høye hæler. Ved å koble normative skjønnhetsidealer til kvinnelig makt og frihet elimineres «any need to consider the influence of social forces, cultural norms, or collective struggles» (Harvey, 2020, s. 74). Å profittere på attraktivitet kan gjøre at man står imot kritikk om de underliggende strukturelle rammene som opprettholder et slikt meritteringssystem (Sletteland, 2018). Det kan muligens være en årsak til at forsvaret fortrinnsvis består av Tajiks Ap-kolleger og andre kvinner med tilsvarende alder og posisjoner. Deres motstand til kritikken kan derfor fungere som beskyttelse mot eget politisk og karrieremessige virke. I forsvaret skal kvinner stå sammen mot sosial kontroll og «kvinnepolitiet».

Andre kontekstuelle omstendigheter kan også ha virket inn på bildevalget og tolkingen av det. Som Høibo trekker frem, er det ikke bare Tajik, men også forlaget som står bak valget av bokomslag. Forlaget vet hva som har størst verdi på markedet, enten det er snakk om belønning på attraktivitet eller andre årsaker. Bildet av Tajik gir assosiasjoner til bildet av demokratiske Alexandria Ocasio-Cortez (AOC) i USA i Interview Magazine (Washington, 2018), der hun også poserer sittende på trappetrinn i betong, ikledd en grønn buksedrakt og svarte hæler. Referansen til AOC ble tatt opp i debatten om Tajiks bokomslag, der for eksempel Elin Ørjaseter (2020) kaller Tajik en «AOC-wannabe». Tajiks – og forlagets – valg av bilde kan derfor i større grad ha vært ment som en referanse til AOC og det hun representerer som en ikke-hvit, sosialdemokratisk politiker, enn som at Tajik må fremstå «sexy» for å selge sitt budskap (selv om de samme underliggende faktorene diskutert i denne debatten ville fortsatt ha vært gjeldende).

Det er heller ikke utenkelig at Tajik ønsker å løsrive seg fra sin kulturelle og religiøse bakgrunn der pakistanske kvinner systematisk undertrykkes og gis lite rom til å ta egne

veivalg. Hun uttrykker tydelig et behov for løsrivelse fra sosial kontroll i boka. Retten til å være seg selv er også et sentralt tema hos andre minoriteter, som hos den norsk-somaliske artisten Musti med sangen «Meg selv», der frasen «Du kan bare være deg selv» dominerer. I slike tilfeller, som i Tajiks, vil andre kategorier, blant annet etnisk og religiøs bakgrunn, kunne virke inn på valg av bilde og tolkingen av det. Det vises det også til i argumentasjonen fra forsvaret. Om debatten hadde utspilt seg annerledes hvis Tajik hadde vært en etnisk norsk kvinne, er derimot vanskelig å forutsi.

Oppsummert kan vi si at i kritikken forstås likestilling som uoppnådd, og Tajik som underlagt overordnede sosiale strukturerer som begrenser hennes handlingsrom som kvinnelig politiker ved at hun må være attraktiv for å oppnå suksess. Feminisme forstås som et behov for utvidelse av dette handlingsrommet der kvinner ikke lenger skal måtte være attraktive og tre innenfor visse rammer for å oppnå suksess, nettopp for å gi dem like muligheter i politisk virke som menn. I forsvaret forstås kritikken som et angrep på kvinners frie valg, og bildet forsvarer med at Tajik er fri til å være den hun er. Tolkningen representerer en postfeministisk diskurs der kvinner anses som fullstendig frie og ikke lenger er underlagt strukturell diskriminering, subjektets attraktivitet forstås som egne begjær, og de handlingene kvinner gjør – selv om de kan virke mot sin hensikt – er basert på egne valg. «Through the discourse of empowerment, women are offered *substitutes* for feminism. Consequently, the reenforcement of gender and class hierarchies has blurred, with choice becoming an important substitute for feminism» (Sørensen, 2017, s. 299). I forsvaret kan vi derfor si at diskursen om egne valg har erstattet feminisme.

Selv etter #metoo, som åpnet både internasjonal og norsk offentlighet for at temaer om forskjellsbehandling basert på kjønn skulle kunne bli tatt opp, viser debatten av bokomslaget til Tajik at tematikken kjønn og politikk fortsatt polariserer og skaper strid i den norske offentligheten. Dette kan forklares med teorien om politisk anomi. Der Sletland og Orgeret (2019) finner at Giske-sakens eksplosivitet under #metoo skyldes blant annet mangel på felles normer om hvordan seksuell trakassering skal forstås, finner denne analysen at det også er mangel på et felles normgrunnlag for å forstå strukturell diskriminering når det gjelder kjønn og politikk.

Referanser

- Adamson, M. (2017). Postfeminism, neoliberalism and a 'successfully' balanced femininity in celebrity CEO autobiographies. *Gender, Work & Organization*, 24(3), 314–327. <https://doi.org/10.1111/gwao.12167>
- Bakken, H. B. (2020, 26. oktober). Vær så god, Hadia. Du er fri til å kle deg som du vil. *Drammens Tidende*. <https://www.dt.no/var-sa-god-hadia-du-er-fri-til-a-kle-deg-som-du-vil/o/5-57-1522780>
- Banet-Weiser, S., Gill, R. & Rottenberg, C. (2020). Postfeminism, popular feminism and neoliberal feminism? Sarah Banet-Weiser, Rosalind Gill and Cathrine Rottenberg in conversation. *Feminist Theory*, 21(1) 3–24. <https://doi.org/10.1177/1464700119842555>
- Bolsø, A. & Mühleisen, W. (2015). Framstillinger av kvinner kledd for makt. *Tidsskrift for kjønnsforskning*, 39(3–4), 224–245.
- Bongiorno, R., Langbroek, C., Bain, P. G., Ting, M. & Ryan, M. K. (2019). Why women are blamed for being sexually harassed: The effects of empathy for female victims and male perpetrators. *Psychology of Women Quarterly*, 44(1), 11–27. <https://doi.org/10.1177/0361684319868730>
- Braseth, S. & Gilbrant, J. (2020, 25. oktober). Reagerer på Tajik-omslag. *Dagbladet*. <https://www.dagbladet.no/nyheter/reagerer-pa-tajik-omslag/72990939>
- Butler, J. (1990). *Gender trouble: Feminism and the subversion of identity*. Routledge.
- Butler, J. (2004). *Undoing gender*. Routledge.

- Crenshaw, K. (1989). Demarginalizing the intersection of race and sex: A black feminist critique of antidiscrimination doctrine, feminist theory and antiracist politics. *University of Chicago Legal Forum*, 1989(1), 139–167.
- Fairclough, N. (1992). *Discourse and social change*. Polity Press.
- Fairclough, N. (2003). *Analysing discourse: Textual analysis for social research*. Routledge.
- Fairclough, N. (2015). *Language and power* (3. utg.). Routledge.
- Fausko, L. & Sæther, A. S. (2020, 25. oktober). Fakultetsdirektør: Tajik-cover minner om «50 shades of grey». *Verdens Gang*. <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/oAARrB/fakultetsdirektoer-tajik-cover-minner-om-50-shades-of-grey>
- Frafjord, E. & Espeland, A. J. (2020, 26. oktober). – Vi trodde norske kvinner kunne få kle seg som de ville. *NRK*. https://www.nrk.no/rogaland/_-innvandrere-reagerer-sterkt-pa-kritikk-mot-tajiks-klesstil-1.15216085
- Gill, R. (2007). Postfeminist media culture: Elements of a sensibility. *European Journal of Culture Studies*, 10(2), 147–166. Sage Publications. <https://doi.org/10.1177/1367549407075898>
- Gill, R. (2011). Sexism reloaded, or, it's time to get angry again! *Feminist Media Studies*, 11(1), 61–71. <https://doi.org/10.1080/14680777.2011.537029>
- Gill, R. (2017). The affective, cultural and psychic life of postfeminism: A postfeminist sensibility 10 years on. *European Journal of Cultural Studies*, 20(6), 606–626. <https://doi.org/10.1177/1367549417733003>
- Halvorsen, J. W. (2015). Kroppsidealer i norske trenings- og kostholdsblogger. *Norsk Medietidsskrift*, 22(2), 1–20. <https://doi.org/10.18261/ISSN0805-9535-2015-02-03>
- Hansen, A. & Machin, D. (2019). *Media and communication research methods* (2. utg.). Bloomsbury.
- Harvey, A. (2020). *Feminist media studies*. Polity Press.
- Henderson, M. & Taylor, A. (2020). Political journalism. Women leaders, constrained power, and the rhetoric of post-gender. I M. Henderson & A. Taylor (red.), *Postfeminism in context: Women, Australian popular culture, and the unsettling of postfeminism* (s. 187–225). Routledge.
- Hobbelstad, I. M. (2020, 26. oktober). Kvinneforakt forkledd som kvinnekamp. *Dagbladet*. <https://www.dagbladet.no/meninger/kvinneforakt-forkledd-som-kvinnekamp/72995409>
- Høibo, K. H. (2020a, 24. oktober). Hadia Tajik øydelegg for seg selv med dette bokomslaget. *Stavanger Aftenblad*. <https://www.aftenbladet.no/meninger/debatt/i/9OvjP5/hadia-tajik-oydelegg-for-seg-sjoelv-med-dette-bokomslaget>
- Høibo, K. H. (2020b, 27. oktober). Mi mening var ikkje å ta Hadia Tajik. *Stavanger Aftenblad*. <https://www.aftenbladet.no/meninger/debatt/i/Lnn17P/mi-mening-var-ikkje-aa-ta-hadia-tajik>
- Hågvar, Y. B. (2013). Djevelen ligger i diskursen. En kritisk diskursanalyse av Marte Krogh-saken i VG. *Norsk Medietidsskrift*, 20(3), 200–222. <https://doi.org/10.18261/ISSN0805-9535-2013-03-02>
- Krogstad, A. & Storvik, A. E. (2012). Picturing politics: Female political leaders in France and Norway. *Historical Reflections*, 38(3), 129–152. <https://doi.org/10.3167/hrrh.2012.380308>
- Mavin, S. & Grandy, G. (2018). Women leaders, self-body-care and corporate moderate feminism: An (im)perfect place for feminism. *Gender, Work & Organization*, 26(11), 1546–1561. <https://doi.org/10.1111/gwao.12292>
- McRobbie, A. (2009). *The Aftermath of Feminism: Gender, Culture and Social Change*. Sage.
- O'Neill, D., Savigny, H. & Cann, V. (2016). Women politicians in the UK press: not seen and not heard? *Feminist Media Studies*, 16(2), 293–307. <https://doi.org/10.1080/14680777.2015.1092458>
- Rogstad, I. D. (2013). Klesvask og kjoleprat? Fremstilling av kjønn i valgkamp. *Norsk Statsvitenskapelig Tidsskrift*, 29(2), 169–190. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-2936-2013-02-09>
- Rokkan, A. (2020, 27. oktober). Det finnes også en egen plass i helvete for kvinner som aldri kritiserer hverandre. *Bergens Tidende*. <https://www.bt.no/btmeneringer/kommentar/i/866Blx/det-finnes-ogsaa-en-plass-i-helvete-for-kvinner-som-aldri-kritiserer-hv>
- Skrede, J. (2017). *Kritisk diskursanalyse*. Cappelen Damm Akademisk.
- Sletteland, A. (2018). Da #metoo kom til Norge. Et ufullendt normskifte mot seksuell trakassering. *Tidsskrift for Kjønnforskning*, 42(3), 142–161. <https://doi.org/10.18261/issn.1891-1781-2018-03-02>
- Sletteland, A. & Orgeret, K. S. (2019). Game of Trond – en slagmark i kampen om #metoo. *Nytt Norsk Tidsskrift*, 36(3), 204–218. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-3053-2019-03-04>

- Sreberny-Mohammadi, A. & Ross, K. (1996). Women MPs and the media: Representing the body politics. *Parliamentary Affairs*, 49(1), 103–115.
- Sørensen, S. Ø. (2017). The performativity of choice: Postfeminist perspectives on work-life balance. *Gender, Work & Organization*, 24(3), 297–313. <https://doi.org/10.1111/gwao.12163>
- Sørensen, S. Ø. (2018, 26. januar). Maktens kjønnede dynamikk. *Kilden kjønnsforskning.no*. <https://kjonnsforskning.no/nb/2018/01/maktens-kjonnede-dynamikk>
- Tajik, H. (2020a). *Frihet. En politisk og personlig historie*. Tiden Norsk Forlag.
- Tajik, H. (2020b, 26. oktober). Per Bortens halvnakne kropp. *Stavanger Aftenblad*. <https://www.aftenbladet.no/meninger/debatt/i/bnnzM3/per-bortens-halvnakne-kropp>
- Tajik, H. [@hadiatajik]. (2020c, 30. oktober). *Alternativ framside?* [latter emoji] (Teikninga er laga av biletkunstnar/illustratør Marvin Halleraker i Bergens Tidende og er på trykk i dag). [Instagram bilde]. Hentet fra <https://www.instagram.com/p/CG9sO7ypeGX/>
- Trimble, L. (2017). *Ms. Prime Minister: Gender, media, and leadership*. Toronto University Press.
- Washington, K. (2018, 5. september). A no-nonsense conversation between Alexandria Ocasio-Cortez and Kerry Washington. *Interview Magazine*. <https://www.interviewmagazine.com/culture/a-no-nonsense-conversation-between-alexandria-ocasio-cortez-and-kerry-washington>
- Wedler, K. G. (2020, 25. oktober). «Kvinnepolitiet». *Stavanger Aftenblad*. <https://www.aftenbladet.no/meninger/debatt/i/Gaa1pB/kvinnepolitiet>
- West, C. & Zimmerman, D. H. (1987). Doing gender. *Gender & Society*, 1(2), 125–151.
- Wiik, L. (2020, 26. oktober). Det må være lov å kritisere Hadia Tajik uten å havne i helvete. *TV 2*. <https://www.tv2.no/a/11734581/>
- Ørjasæter, E. (2020, 28. oktober). Hadia Tajik signaliserer avstand til oss andre dødelige. *Nettavisen*. <https://www.nettavisen.no/nyheter/hadia-tajik-signaliserer-avstand-til-oss-andre-dodelige/s/12-95-3424038248>
- Østborg, T. B. (2020, 26. oktober). Ødelegger Høibo for UiS med denne omtalen? *Stavanger Aftenblad*. <https://www.aftenbladet.no/meninger/i/R99RaO/odelegger-hoeibo-for-uis-med-denne-omtalen>